

ВИКОРИСТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У КЛАСАХ З МАЛОЮ НАПОВНЮВАНІСТЮ УЧНІВ

У статті обґрунтовується актуальність застосування організаційних форм на уроках української мови у класах з малою наповнюваністю учнів. Запропоновано завдання для диференційованого підходу до навчання та для індивідуальних, парних, групових форм роботи.

Ключові слова: організаційні форми, класи з малою наповнюваністю учнів, диференційований підхід.

Забезпечення права громадян України на здобуття повної загальної середньої освіти в класах з кількістю до п'яти учнів, що не дозволяє організувати навчання в самостійних класах, вимагає особливого підходу до організації навчально-виховного процесу. Заклади, в яких функціонують такі класи, на практиці прийнято називати малокомплектними, малочисельними, класами з малою наповнюваністю учнів. Педагогічними колективами цих загальноосвітніх навчальних закладів спільно з науковцями, органами управління освітою напрацьовано певний досвід організації одночасного навчання і виховання учнів різних класів одним вчителем в одному приміщенні. У педагогічній практиці такий клас називають класом-комплект (комбінованим класом, з'єднаним класом). Школа I ступеня покликана забезпечити педагогічні умови для навчання і виховання молодших школярів безпосередньо за місцем їх проживання. Структура таких типів шкіл може бути різною і залежить від загальної чисельності учнів, кількості учнів у кожному окремому класі, кількості педагогічних працівників, наявності відповідних приміщень та належної матеріальної бази [1, 498].

При проведенні уроку української мови у з'єднаних класах (класах-комплектах) виникає проблема дефіциту безпосереднього мовного спілкування учителя з окремим учнем, наслідком чого може бути уповільнений мовленнєвий розвиток учнів, втрата ними уваги на уроці, зниження інтересу до навчання. Учителю слід уважно підходити до питання планування уроку з української мови, зваживши на доцільність кожного його етапу, форми проведення та організації навчальної діяльності з кожним класом, застосування засобів навчання і різних видів роботи [4, 258].

Урок української мови у з'єднаному класі (класі-комплекті) проводиться за єдиним комплексним поурочним планом, у структурі якого обов'язково відображаються етапи «Самостійна робота учнів» у I півріччі для 1-го класу – по 4-7 хвилин та «Робота під керівництвом учителя», які чергуються, як правило, 5-6 разів протягом уроку. Поступово час, відведений для самостійної роботи першокласників, необхідно збільшувати [2, 44].

У системі підвищення ефективності уроку української мови важлива роль належить диференційованому підходу до навчання учнів. Доречним є використання диференційованих завдань. Так, наприклад, для вивчення теми «Рідна мова і споріднені мови. Спостереження над звучанням, написанням слів у споріднених мовах» у 2 класі ми запропонували (розробили) такі диференційовані завдання:

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова. Ота жива сходи́нка людського духу, його багата скарбни́ця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування (Панас Мирний).

Перший рівень

Прочитай речення. Розкажи про мову своїми словами.

Другий рівень

Прочитай. Спиши перше речення. У кінці речення познач цифрою кількість слів. Склади його схему. Поясни, як ти його розумієш.

Третій рівень

Прочитай. Спиши. Поясни значення слів: *схованка*, *скарбни́ця*. Склади їх звукову модель.

А для учнів 3 класу вивчаючи тему: «Мови інших народів. Наша рідна мова» такі диференційовані завдання:

Мова для нас явище звичне і, здається, вона існувала завжди. Але це не так. Українська мова, якою ми зараз розмовляємо, розвивалась протягом багатьох століть. Народ-мовотворець залишив нам безцінний спадок.

Дізнаватися про значення старих і нових слів, їх походження, мандрівки по різних мовах дуже цікаво і повчально. Інколи історія одного слова може розповісти про прадавні події, відкриття, зв'язки між народами.

Досліджуючи таємниці мови, вчені відкривають не лише історію слів, а й життя народу, його душу (З кн.).

Перший рівень

Прочитай текст. Спиши перший абзац.

Другий рівень

Прочитай текст. Спиши текст. Поясни значення слів *народ-мовотворець*.

Третій рівень

Прочитай текст. Спробуй скласти розповідь про безцінний спадок який залишив нам народ-мовотворець.

Проведення уроків з української мови за однією темою в умовах роботи вчителя з кількома класами дає змогу вчителеві раціонально використовувати час, організувати спільну роботу, повніше застосовувати наочність (засоби навчання). На такому уроці найбільш ефективними є використання організаційних форм навчальної діяльності учнів, зокрема, індивідуальної, парної та групової.

У практиці роботи класів з малою наповнюваністю учнів широко використовуються групові форми навчання на уроці. Особливо доцільні вони у класах, де одночасно працюють діти різних вікових груп та різного рівня підготовки, що дає змогу здійснювати індивідуальний підхід і працювати з кожним на необхідному рівні складності.

Групова робота учнів може бути застосована на різних етапах уроку, як на етапі первинного закріплення, так і під час вивчення нового матеріалу, що значною мірою сприятиме:

- формуванню навичок самостійної роботи;
- підвищенню працездатності учнів;
- зростанню рівня навчальних можливостей учнів;
- збільшенню часу на вивчення нового матеріалу.

Аналіз педагогічної практики свідчить, що грамотно організоване групове спілкування школярів впливає на ефективність навчально-виховного процесу, що полягає у:

- зростанні обсягу й глибини засвоєння матеріалу;
- формуванню вмінь і навичок учнів різних вікових груп;
- підвищенні пізнавальної активності й самостійності школярів;
- зміцненні характеру позитивних взаємин між учнями, що допомагає сформувати риси доброти, людяності, згуртованості, взаєморозуміння.

Тема. Рідна мова і споріднені мови. Спостереження над звучанням, написанням слів у споріднених мовах (2 клас).

Завдання для індивідуального виконання

Мово українська, мово моя мила,
Ти уся із співу, весняних дібров,
Ясна – як усмішка, чиста – як сльозина.
Ти моє найбільше щастя і любов.

Леся Лужецька

Перший рівень

Прочитай вірш. Усно постав наголос у словах.

Другий рівень

Прочитай вірш. Спиши. Постав наголос у словах.

Третій рівень

Прочитай вірш. Спиши. У словах підкресли букви, що позначають м'які приголосні звуки.

Завдання для роботи в групах

Група 1. 1. Прочитайте вірш.

Поважний кіт

По дорозі в білий світ

Вируша поважний кіт.

Іде, хвостом похитує,

В перехожих випитує:

— А скажіть мені, котора

Із сметаною комора?

Тамара Коломіць

2. Про кого ви дізналися з вірша? Опишіть його.

Група 2. 1. Прочитайте вірш.

Киця

Плакала киця на кухні,

Аж їй очиці попухли.

«Чого ти, киценько, плачеш,

Їсти чи питоньки хочеш?»

«Їсти ні пити не хочу,

З тяжкої образи плачу:

Сам кухар сметанку злизав,

А на мене, кицюню, сказав».

Іван Франко

2. Про кого ви дізналися з вірша? Опишіть її.

Завдання для роботи в парах

Пара 1. Прочитайте зачин казки.

Курочка ряба

Жили собі дід та баба, та була в них курочка ряба. Знесла курочка яєчко. Дід бив, бив – не розбив, баба біла, біла – не розбила.

2. Назвіть головних героїв казки. Складіть казку на новий лад.

Пара 2. Прочитайте зачин казки.

Рукавичка

Ішов дід лісом, а за ним бігла собачка, та й загубив дід рукавичку.

От біжить мишка, улізла в ту рукавичку:

- Тут я буду жити!

2. Назвіть головних героїв казки. Складіть казку на новий лад.

Цікаві завдання. Мовні ігри

Гра «Навпаки»

Доберіть до поданих слів слова з протилежним значенням.

Голосно - ..., глибокий - ..., гнилий - ..., густий - ..., гладкий - ..., голодний - ..., зимовий - ..., далекий - ..., темний - ..., сумний - ..., солодкий - ...

Гра «Допоможи»

Читання скоромовки з пропущеними буквами.

Б...сий хлоп...ць сін... кос...ть,

Р...са рос...ть н...ги бос... .

Отже, вміння застосовувати вчителем організаційні форми на уроках української мови у класах з малою наповнюваністю учнів сприяє створенню позитивної мотивації діяльності учня на уроці, формуванню навичок самоперевірки і контролю, набувати досвіду спілкування в різних ситуаціях, досягати поставленої мети.

1. Мелешко В.В. Особливості навчання учнів 3 класу в складі класу-комплекту Навчання і виховання учнів 3 класу: Методичний посібник для вчителів / Упор. О.Я.Савченко – К.: Видавництво «Початкова школа», 2004. – 512 с.

2. Мелешко В.В. Самостійна робота в класах з малою чисельністю учнів // Початкова школа. – 2006. - № 5. – С. 43-45.

3. Савченко О.Я. Сучасний урок у початкових класах: Посібник для вчителя. – К.: “Магістр-S”, 1997. – 256 с.

4. Савченко О.Я. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

This article deals with actuality of the usage of differential approach on the lesson of Ukrainian in ungraded classes. The tasks for individual, pair and grouped forms of work are proposed.

УДК 81'373.2

Роксолана Яцків (Дрогобич)

ОСОБОВІ ВЛАСНІ ІМЕНА: ПОХОДЖЕННЯ ТА ПРАВОПИС

У статті розглянуто особові власні імена українців, проаналізовано типові помилки при їх вживанні, вказано на шляхи попередження та усунення таких помилок.

Ключові слова: особові власні імена, апелятив, слов'янські автохтонні власні назви.